

Arap Baharı - 1 (Tunus) Toplantısı Yapıldı

TASAM Ankara Ofisi tarafından düzenlenen Ankara Toplantıları kapsamında Arap Baharı-I -Tunus toplantısı 9 Ocak 2012 tarihinde gerçekleştirildi. TASAM Ankara Temsilcisi Dr. Ramazan Altınok tarafından yönetilen 'Arap Baharı ve Türkiye'ye Etkileri'nin ele alındığı seminere Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Çağrı Erhan ve TASCA (Türk-Arap Bilim Kültür ve Sanat Derneği) Başkanı Dr. Muhammed Adil konuşmacı olarak katıldılar. 9 Ocak 2012 günü saat 10:30'da başlayan toplantı soru-cevap kısmı ile nihayete erdi. **ARAP BAHARI-I (TUNUS) toplantısındaki** konuşmaların kaset çözümü:

Ramazan ALTINOK

- Sözlerime *Dr. Muhammed Adil'i* tanıtarak başlamak istiyorum. Muhammed bey, 1992 yılından beri Sabah gazetesi ve Arap gazetelerinde (**gazetesinde**) köşe yazarı olarak çalışıyor, (**ayrıca**) Tunus Üniversitesi misafir öğretim üyesi. Diğer konuşmacımız *Prof. Dr. Çağrı ERHAN*ise, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi özellikle Ortadoğu ve Amerika konusunda yaptığı çalışmaları ile tanınmakta, Sn. Hocamızı belki çoğunuz benden daha iyi tanıyorsunuzdur. TASAM Ankara Ofisi olarak, değerli hocamız *Ali Engin OBAB*efendinin girişimleriyle geçen yıl Ekim ayından başlamak üzere yaz ayları hariç ayda bir dış politika öncelikli olmak üzere güncel konularla ilgili aylık Dış Politika seminerleri düzenlemiştik. Bu geleneği kısa bir aradan sonra tekrar devam ettirmeyi düşünüyoruz. Bu yıl yapacağımız çalışmalara "Arap Baharı" başlığı altında bir seri seminer düzenleyerek devam etmek istiyoruz. Kavram son günlerde enstitülerde, kurumlarda ve think tank etkinliklerinde sıkça gündeme geliyor. Ancak üzerinde tartışılacak çok konu var. Çünkü Orta Doğu konusu maalesef ancak son 5-6 yılda haydi biraz iyimser olalım 10 yılda entelektüel kesiminin ilgi alanına girebildi; dolayısıyla keşfedilecek, tartışılacak çok konu var. Bu itibarla bu sene de **ARAP BAHARI** diye devam etmeyi değerlendirdik ve İlk Tunus'tan başladık. Zaten vakıa olarak da ARAP BAHARI ilk Tunus'tan başladı. Bu itibarla ilk inceleyeceğimiz ülke olacak. İlerde fırsat bulursak Mısır, Libya ve diğer ülkelerle devam etmeyi arzu ediyoruz. Bu toplantılara şimdiden sizlerin teşriflerinizi yine bekliyoruz. Konuşmacılarımıza söz verdikten sonra, akabinde güzel bir soru cevap tartışma ortamı oluşacağını değerlendiriyorum.

- Şimdi müsaadenizle sözü Dr. Muhammed Adil'e vermek istiyorum.

Muhammed Bey! Tunus'la ilgili genel olarak (bir) şu andaki durumu, siyasal tarihini, ve hususen güncel konuları, demokrasi sürecindeki tecrübesi ve özellikle de diğer Arap ülkelerine etkileri konularında değerlendirmenizi alabilirmiyiz?

- Muhammed Adil

- - Selamün Aleyküm. Umarım Türkçem yeterli olur. Ben hem Tunusluyum hem Türk vatandaşım. Bu nedenle Arap Baharını konuşurken, hem treninTunus'tan kalkmasından hem de şu an iyileşme sürecinin en rahat yaşandığı ülke olmasından dolayı Tunus'la başlamak

istiyorum. Tunusun geçmişte bir Osmanlı vilayeti olmasından dolayı öncelikle, tarihsel açıdan Tunus'un durumunu **sizlerle** paylaşmak istiyorum.

1881'de Fransızlar sömürgeci olarak Tunus'a gelmiştir, ama tabii bu durum Türk tarihi için yenilgi gibi kabul edilebilir. Her ne kadar, unutulmuş bir Osmanlı vilayetini andıran Tunus'un, Osmanlı bağı ve Osmanlı'ya bağlı vilayet kalması 1881'de bitmiş gibi görünse de aslında Tunuslular açısından vilayet olma statüsü ve Osmanlıya hukuki olarak bağlılık 19 Mart 1956'ya kadar devam etmiştir. Bunu Türk kardeşlerimizin, tarihçilerin ve entelektüellerin iyi bilmesini istiyorum. Osmanlı Devleti ve tarihi bizim için çok önemlidir çünkü Osmanlı Devleti bizim için sadece Türklerin tarihi ve devleti değil, bizim de devletimiz ve tarihimizdir. Bizim eğitim müfredatlarında da bunu görebilirsiniz. Şimdi kısaca 19 Mart 1956'ya kadar geçen sürece temas etmek istiyorum; Biliyorsunuz 1928 -1930 yılları arasında Fransızlar Cezayir'i istila etmişlerdir. O dönemlere, özellikle 1850–1875 yılları arasında Tunuslular 'Hayrettin Paşa dönemi' olarak adlandırmaktadır. Çünkü tarihimizde çok önemli bir şahsiyet olan Tunuslu Hayrettin Paşa, o dönemde eğitim bakanı olmuş, ayrıca aynı dönemde Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde ilk Anayasayı ilan etmiştir, yine Harp okulunun açılması, Saadetiye Okulunun (Üniversitesi) açılması önemli atılımlardan sayılabilir. Bu açıklamaları biraz daha yakından inceleyecek olursak;

- 1- Anayasanın ilanı ile halkın birleştirilmesi,
- 2- Harbiye Okulunun kurulması ile Cezayir'e kadar gelmiş olan savaşın Tunusa da sıçrayabileceğini öngörerek, dengeyi sağlamak amacıyla bir harp okulu kurulması ve ulusal bir ordunun oluşturulması için ilk adımın atılması,
- 3- Saadetiye Üniversitesi ile de ülkenin ihtiyacı olan yeni lider ve kalifiye eleman yetiştirilmesi amaçlanmıştır.
- Bu okulun etkisi ve önemi bugüne kadar da devam etmektedir. Habib Gül gibi birçok önemli şahsiyet Saadetiye'den çıkmıştır. Fransa da bu okulun mezunlarını alıp, yetiştirip daha sonra Tunus'a lider olarak göndermiştir. 1881'de Fransızlar gelip, dönemin Beyi ile anlaşmaya çalışarak, Beye kendisini Tunus Kralı ilan etme teklifini yapmışlarsa da -zaten Tunus Devleti aynı dönemde bitmiştir- Bey kabul etmemiştir. Daha sonra Sembolik de olsa Osmanlı Valiliği sistemi 19 Mart 1956'ya kadar devam etmiştir. 20 Mart 1956'da ise Türkiye Cumhuriyetini - yani yine Türkler- örnek alınarak "Tunus Cumhuriyeti" ilan edilmiştir.
- Bayrağımızı Türk bayrağına yakın seçmişiz, hatta Türk bayrağı ve Tunus bayrağına bakıldığında çok fark görülemez. Devlet sistemi de tam Türkiye Devlet sistemi gibi olmasa da belki de Arap dünyasında Türkiye'ye en yakın model olduğu söylenebilir. Kısaca belirtmek gerekirse, bu ortak tarih ve Osmanlı Devleti ortaklığı o derece zihnimize yerleşmiştir ki ben Osmanlı padişahları veya paşalarının Tunuslu olduklarını zannediyordum. Ta ki üniversiteye geldiğimde onların Türk olduklarını fark ettim.

Tunus'ta 1956 yılından sonra burjuva dönemi başlıyor. Tabii, Cumhuriyeti koruyoruz, bu dönemde de dilde, dinde, kültürde, ekonomide ve siyasette Fransızların etkisi görülebilir. Habib Burgibavizyonlu bir insan ve devlet adamı, 1960–1970 yılları arasında özellikle Arap liderleri arasında temayüz etmiş bir kişilik ve lider. Hatta Habib Burgiba, kendisini o dönemde II. Atatürk ilan ediyor. Kendisine taktığı II. Atatürk lakabının yakışıp yakışmadığını, ya da ne kadar yakıştığını bilemem. 1987 Kasım ayında ise Zeynel Abidin bin Ali dönemi başlıyor.

1956 -1987dönemiile 1987–2011 dönemler arasında iki önemli fark var: Birincisi, Habib Burgiba vizyonlu bir devlet adamıydı ve devlet projesi vardı, ama Zeynel Abidin dönemi ise tamamen günlük politika ve ekonomiye dayalı bir yaklaşımı ön plana çıkardı. Bu dönemde öncelikle tamamen mafya düzenini andıran gerçek bir polis devleti inşa ediyor. Abidin döneminde insan hakları, ekonomi, siyaset ya da turizm ile ilgili çok fazla gelişme olmamıştır. Özellikle siyasi açıdandemokrasi ya da insan haklarıyla veya ekonomi ile ilgili olumlu yönde hiçbir gelişme yaşanmamış, tam tersine tek adam sistemi iyice pekiştirilmiştir. 2011’e gelindiğinde ise Tunus’ta fakirbir gencin kendini yakması ile sizin de bildiğiniz ve bahsettiğimiz Arap Baharı başlamıştır. Bu aslında senelerce devam eden tek adam sistemini ve devrini belki sessizce bitirdi.

Aslındakonu bu kadar basit değil, yani öncesi de vardı ve çok ağır bedeller ödendi. Tüm siyasi partilerden, solculardan, İslamcılardan, öğrencilerden çok sayıda bedel ödeyenler oldu. Tunus’un hem Ortadoğu’dan uzak olması hem de rejimin kendi reklâmını çok iyi yaparak yani farklı bir imaj pazarlaması ve medyayı çok iyi kullanmasından dolayı kimse yaşanan o sessiz zulmü fark edemedi.

Ama tabi kimsenin görmediği, bilmediği yaşananların Tunuslular elbette farkındaydı, dolayısıyla böyle bir süreç başladı. Elbette Azizi olayı (işsiz bir gencin el arabasına zabitaların el koymasından dolayı kendisini yakması) fitili ateşledi ama bunun sonrasında tüm güney ayaklandı. Ardından, süreç sizin de bildiğiniz gibi yavaş yavaş başkente gelerek devam etti. Tunus’un bu devriminin güzelliği sadece rejimi yok etmesidir. Devrimle birlikte rejim yok olsa da devletimiz devam etmektedir. Devlet sistemi, kurumlar ve anayasa yürürlüktedir ve devlet çarkı işlemektedir. Yani Irak’ın ya da başka bir devletin doğumunda başına gelenler olmadan devam ediyor.

Bu güzel bir durum, yani mevcut anayasada boşluklar olduğunu**herkes** kabul ediyor ve sistem aynen devam ediyor. Rejim tamamen gitmesin ama devletin bekası için aynı sistem devam etsin. O nedenle Cumhurbaşkanı’nın gitmesinin hemen ardından boşluk olmadan 56. Madde ile mevcut Başbakan geçici Cumhurbaşkanı oldu. Daha sonra Cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesini azl etti. 57. Maddey uygulanarak mevcut Meclis Başkanı, Cumhurbaşkanı oldu. Yani birkaç gün için Cumhurbaşkanı oldu. Tabi, seçim de oldu; 7 ay içerisinde demokratik bir seçim yapıldı, tüm partiler yeniden kuruldu, mülteciler döndüler. Böylesine şeffaf seçimlerin yapılması, hızlı bir dönüşüm ve sistem aslında herkesi şaşırttı.Türkiye’den üyelerin de aralarında bulunduğu 500’e yakın yabancı gözlemci seçimlerin şeffaf ve demokratik olarak yapıldığı kanaatine vardı.

Seçim öncesine bakıldığında ise, seçimlerden hemen önce Türkiye’deki YSK’yı andıran bir organ kurulduğunu ve mevcut parlamentonun feshedilerek devrim koruma meclisi oluşturulduğunu görürüz. Daha sonra ise farklı partilerden geçici bir parlamento ile yola devam edildi. Ardından, farklı konularda ihtisas komisyonları kuruldu, bunların en önemlisi de “Anayasa hazırlamak” için kurulandı. Seçimden önce “basın yasası “ ve “siyasi partiler yasası” için birkaç komisyon kuruldu. Bu komisyonların hepsi çalıştı, sonuç olarak da şu anda bir anayasa taslağı hazır,yakında sonra kurucu meclise sunulacak.

Aslında mevcut hükümetin iki partiden oluşması yeterli olsa da İslamcılar özellikle Nahda Partisi ısrarla üçlü koalisyon yani İslamcıların, milliyetçilerin ve solcuların birlikte koalisyon

olmasını istedi ve şimdiki hükümet üçlü koalisyondan oluşuyor. Kanaatimce mevcut hükümetin ideolojik öncelikleri yok, amacı daha ziyade siyasi, ekonomik, kamu kurumları (emniyetten dışişlerine kadar) nınyeniden yapılanması ve düzenlenmesi ve temizlenmesidir. Yalnız buradaki temizlenmeden kastım, kişilerden ziyade sistemin dönüştürülmesi ve temizlenmesidir.

Şu anda artık yeni sistem başladı ve devam ediyor. Yeni hükümet kurulmuş durumda, kurumlar arasında bir kaynaşma(uyum)oluştı. Cumhurbaşkanı Arap milliyetçilerinden, başında Başbakanın bulunduğu hükümet tamamen İslamcı Nahda partisinden, Meclis Başkanı solculardan oldu. Bu yeni Tunus hükümetinden beklentiler ise aşağıda gibi özetlenebilir:

- 1. Sıfır bir anayasa, ki zaten şu anda hazırlanıyor.
- 2. Siyasi partiler, basın ve sivil toplum yasalarının acilen yapılması.
- 3. Ekonomide acil operasyonların yapılmasıdır. Çünkü Tunus'un fazla bir petrolü olmaması ve ağırlıklı olarak tarım ve turizm odaklı bir ekonomiye sahip olmasından dolayı sıfırdan başlayarak yeni bir yapılanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Şu anda zaten herkes bunun üzerinde çalışıyor. Biz TASCAs (Türk-Arap, Bilim-Kültür ve Sanat Derneği) olarak da 10 gazeteciyle Tunus'a gidiyoruz. Türkiye ile bir proje çerçevesinde ilk Türkiye-Tunus işbirliği formu nu organize ediyoruz.

Tunus için hem ekonomi hem de demokrasi alanlarında önemli bir dönüşüm ve kurtarma operasyonu gerekiyor, bunlarla birlikte dış politika alanında da Tunus'un yeni bir imajla ortaya çıkması gerekiyor. Bu da "ortakları çeşitlendirmek" suretiyle yapılabilir. Çünkü Tunus'un önceki dönemlerinde yani hem Habib Burgiba hem Bin Abidin döneminde tamamen Fransa'ya bağlı Batı istikametinde bir dış politika anlayışı ve ekonomisi vardı, bunun sonucu olarak şu anda Tunus'ta 4000'e yakın Fransız Şirketi'nin varlığı ve Tunus ekonomisine hakimiyeti söz konusudur. Bu durum karşısında yeni bir vizyon geliştirmek gerekmektedir.

Bu yeni vizyon stratejik ortakları çeşitlendirmek olmalı. Bu çerçevede Türkiye çok önemli bir ortak olarak görülmektedir. Türkiye aslında hem Tunus için hem de Libya için önemli ve gerekli bir ortak. Bu önem sadece ekonomi alanında değil, siyaset alanında da Türkiye'nin birikiminden, tecrübesinden faydalanmak istiyoruz. Bu yararlanma ile model almaktan ziyade, daha çok birikiminden faydalanmayı kast ediyoruz. Türkiye çok önemli bir model, ama bu Türklere özgü bir model, biz hem Tunus'ta hem Libya'da kendimiz için kendi modelimizi yaratmak istiyoruz.

- R.A. "çok teşekkür ederim, bir konuşmacımız daha var soruları daha sonra alacağız."
- R.A. Sorulara geçmeden önce not aldığım birkaç hususu paylaşmak ve istiyorum.
- Birincisi Tunuslu Hayrettin Paşa. Tabi burada konunun uzmanları var, öğrenci arkadaşlarım var. Tunuslu Hayrettin Paşa, Denizci Hayrettin Paşa ile karıştırılıyor. Bu ondan asırlar sonra yaşamış olan Tunuslu Hayrettin Paşa, Arap dünyasında bilinen ve saygı duyulan bir kişi. Tunustayken de dikkatimi çekmişti: Hayrettin Başa Al-Muslih (reformcu, islah edici) yani Modern Tunusun kurucusuolarak biliniyor. Her ne kadar adında Tunuslu sıfatı olsa da bu zat Çerkez asıllı bir Osmanlıdır, İstanbulda yetiştirildikten sonra genç yaşta Tunusa götürülmüştür. O dönemde genel moda Magrip coğrafyasında yönetici elitin Türkiye'den

getirilmesi olduğu için Hayrettin Paşa da bu çerçevede Tunusa transfer edilmiş ve üst düzey yönetici yapılmıştır.

Türkiye-Tunus yakınlığının nereden kaynaklandığını anlamak için özellikle Tunus'a gitmenizi tavsiye ediyorum. Arap ülkelerinin birçoğunu gezen bir kişi olarak, caddeler, binalara, insanlara, yaşayış tarzına bakıldığında Türkiye'ye hem görüntü itibarı hem de olayları algılama ve anlayış olarak en yakın halkın Tunuslular olduğunu söyleyebilirim.

Şimdi bu çerçevede bir soru sormak istiyorum. Bizim Tarih literatürde Türkler ve Araplarla ilgili "arkadan vurma" ibaresi klasikleştiği gibi Ortadoğu Arap literatüründe debenzen şekilde Osmanlı sömürgeciliği (İsti'mar Al-Usmani) ve bundan nasıl kurtulduğu uzun uzun bahis konusu olur. Bu durum Tunus tarih kitaplarına baktığımızda nasıldır?

- Muhammet Adil:

- Özellikle Osmanlı Devleti, Kaddafi rejimi hariç kimse tarafından sömürgecilik dönemi olarak görülüyor. Yani Şam Bölgesi, Mısır'ın bir kısmı veya Irak gibi değil, biraz önce de söylediğim **gibi Mısır'da, Tunus'ta, Cezayir'de eğitim müfredatlarında Osmanlı Devleti bizim tarihimiz olarak okutuluyor**. Biraz önce arzettiğim gibi Tunuslu Hayrettin Paşa diyoruz. Biz Tunuslu olduğunda ısrar ediyoruz, yani biz Türk olarak görmüyoruz. Çünkü bunlar bizim tarihimizin bir parçasıdır. Bazı Arap milliyetçilerinin bir dönem Osmanlı Devleti'nin "sömürgeci devlet" yaftasını yaygınlaştırdığını hepimiz biliyoruz. Oysa, Osmanlı Devleti bize belki dört yüz yıla varan sürede hükmetti ve buna rağmen hala Türkçe bilen kimse yokken, Fransızların 60-70 yıl yönetmesine rağmen şu anda her Tunuslu Fransızca'yı biliyor.

Demek ki Osmanlı Devleti, kendi dili, kendi dini, kendi kültürünü empoze etmedi; hatta Tunustaki mimari bile Osmanlı mimarisine benzemez. Camilerimiz İstanbul'daki Türkiye'deki camiler gibi değil, bence aslında bunu iyi dikkat etmek gerekiyor. Ben biraz önce bir örnek verdim, **unutulan vilayet Tunus**'dan bahsettim. Hala herkes biliyor ki biz 1956 yılına kadar Osmanlı bayrağını diktik ve muhafza ettirdik.

Bence bu cevap yeterli ayrıca da Türk -Arap ilişkilerinde şu andaki mevcut tarih yazımının, gözden geçirilmesi ve yanlışlardan temizlenmesi gerekiyor. Zira iki tarafta da çok yanlış algılamalar var. Bu yanlışların bir kısmı ne Türkler ne de Arap yazarlardan kaynaklanıyor, tarih literatürü tamamen ithal geldiği için (Avrupa dilleri üzerinden) bu tür kısımların yeniden gözden geçirilmesi ve yazılması gerekiyor. Bence temiz zihinleri yeni eğitim müfredatıyla başlatmamız gerekiyor. Eğer gerçek stratejik ortaklık istiyorsak eğitim ve kültürden, yani bilimden başlamamız gerekiyor. Şu anda Arap- Türk ilişkilerinde güzel gelişmeler olmakla birlikte bu çalışmalar daha ziyade siyasi ve ekonomik alanda, maalesef kültürel ilişkileri geliştirme alanında zayıf kalıyoruz.

Ben butarz ilişki tesisinin sağlıklı olmadığını, bu alanlara inhisar etmiş ilişkiler siyasetçilerin elinde kalacağını düşünüyorum. Ama eğer sağlıklı bir yaklaşım isteniliyorsa, o zaman bilimden, kültürden başlamamız gerekiyor. Mevcut üniversitelerarası ilişkilere bakılacak olursa, maalesef Türk- Arap üniversiteleri arasında şahsi ilişkiler olmakla birlikte kurumsallaşmış ilişkinin fazlaca olmadığını görürüz. Bir örnek daha vereyim; Tunus'ta üniversitelerde Türkiye ile ilgili ya da Türkiye tarihi ile ilgili kitapları baktığımızda bunların Türkiye'den gelmediğini, Türkçeden tercüme edilmediğini görürsünüz. O kitaplar İngilizceden Fransızcadan tercüme edilmiştir. Oysa bu kitaplar Türkiye menşeli olmalıydı,

Türkiye'nin tarihini anlatmak için bu gerekli aslında. Ama siz Fransızlara bu fırsatı verdiniz, yani görevinizi yapmadınız.

Aslında yakınlaşma ve işbirliğinin buradan başlaması gerekiyor. Ben böyle düşünüyorum, böyle inanıyorum. Bu yolla yakınlaşma sadece siyasetçiler arasında kalmayacak halklar arasında da olacak. Muhakkak ekonomi ve siyasi irade de çok önemli, Allah'a şükür kapılar açıldı. Yani hem Türkiye'de Araplara, hem Arap dünyasında Türklere kapılar açıldı. Bundan sonra Biz görevimizi yapalım. Türk-Arap istikbalini sadece siyasetçilere bırakmayalım.

- Ramazan ALTINOK

- Müsaadenizle sorulara geçmeden yorumlarını almak üzere TASAM'ın bugünlere gelmesinde büyük katkıları olan Sn. Büyükelçi Ali Engin OBA hocamıza söz vermek istiyorum. Daha sonra soru cevaplara geçeceğiz.

- Ali Engin OBA

- Bu gelişmeler içinde seyreden Siyasi İslam kavramı Batı'nın, özellikle büyük ülkelerin engelleme çabalarına rağmen belirgin bir şekilde ortaya çıktı ve kabul görmeye başlıyor. Bu olay Türkiye içinde çok önemli bir problem, çünkü daha evvel bahsettik; bizdeki Siyasi İslam'ın öncülüğünü yapanlar iktidara geldiler, gayet başarılı bir performans çıkardılar ve önemli gelişmeler var. Siyasi İslam kavramı acaba hem bu bölüm için hem de uluslar arası ilişkiler açısından geleceğini nasıl değerlendirebiliriz sayın hocam?

- Çağrı ERHAN

- Bu gün bu konu açıldığında Türkiye'de genellikle tepkiler İslami değildir. Dolayısıyla 'İslam dinini bu şekilde siyasetle bir araya getirmek çok doğru bir yaklaşım değildir' şeklinde açıklamalar oldu, dillendirildi. Gerek Cumhurbaşkanı düzeyinde gerekse Başbakan düzeyinde... Fakat görünen o ki sizin de isabetle işaret ettiğiniz gibi siyasal İslam kavramının yaygınlaşmaya başladığı hususu aslında tüm siyasetin yıllardır bildiği fakat dillendirmekten kaçındığı bir konuyu gündeme getirdim; O da İslami muhafazakârlık kavramı. Şimdi nasıl Avrupa'da Hıristiyan demokrat kavramları vs varsa, nasıl Avrupa'da Hıristiyan demokrat partiler varsa acaba Türkiye'de de İslami demokrasi partileri kurulabilir mi? Anayasaya göre bu mümkün değildir.

Evet Türkiye'nin bu bölgeleri etkileme gücü var laik modeliyle veya başka modeliyle vs. ama bu coğrafyada olup bitenlerin, iç siyasette olup bitenlere Türkiye'de ki siyasal parti modeline de dolaylı yoldan etkisi olacağını düşünüyorum. Yani aşikâr bir şekilde zaten var olan bir meseleyi bu sefer aleni hale getirmek mümkün olabilir, yani hali hazırda var olan AKP'nin aslında İslami gelenekten geldiğini ta Milli Nizam artisinden, o gelenekten geldiğini ve bu özellikleri öne çıkararak iktidara üç kez oturduğunu biliyoruz. Dolayısıyla bu tartışmalar buraya yansır mı? Evet, ama anayasal yapı, siyasal partiler yasası buna engel. Evet, ama bir yandan da Türkiye'de yeni bir anayasa yazılıyor, bu tartışmalar içerisine bu girecek mi? İlginç bir problem. Diğer taraftan şu az önceki tartışmada Arap dünyası ve Türkiyenin birbirlerini nasıl algıladıkları konusuna gelecek olursak; Bu çok önemli bir konu, çünkü Arap ulusu yani "kavmiyye" manasına kavramı var. Bir de "vataniyye" kavramı. Her bir Arap ülkesinin kendi hukukçuluğu kavramı var, ama bunlar çok başarılı olmadılar geçmişte. Suriye en başarılı

olanlar içerisinde sayabiliriz. O da ne kadar başarılı olduysa. Fakat gerek 1930'lu yıllarda Türkiye'de Türk ulus kimliğini inşa edilirken, gerekse 1950'lerde Mısır merkezli olarak Arap sosyalistlerinin, Arap Baasçılarının Arap kimliğini inşa ederken kullandıkları öteki unsuru içerisinde Türkler de var maalesef. Özellikle tarih tezi içerisinde 1930'lu yıllarda öyle birden bire Osmanlı dönemi ile ve ondan evvelki İslam dönemiyle bağlantının kesildiğini, kendimizi birden bire Etiler'de, Akatlar'da, ne bileyim Orta Asya'daki Şamanlarla ve kabilelerle filan bir arada bulduğumuz bir dönem yaşadık. Aradan geçen bin yıllık İslam ile beraber yaşanan bir dönem gözardı edildi. Çok net ve açık ifadelerle söylüyorum, çünkü bu şekilde kullanılmıştır.

Bu dönemde Araplar hain olarak nitelendirildi. 1916'da Şerif Hüseyin isyanı sırasında gelip bizi arkamızdan vuran hainlerdir denildi. İşte geri kalmışlığın sembolü olarak zihnimize yerleştirdiler; Arap kötü bir şey olarak lanse edildi. Hatta ve hatta -Bunun Arap dünyasında karşılığı yoktur ama-Türkiye'de Arap diye köpeğe isim verildiği bile oldu. Arap diye çağrıldı. Yani kara demek yerine zenci Arap kavramı kullanıldı. Şimdi bütün bunların bir şekilde Arap dünyasında da karşılığı olan, yansıdığı örnekleri var. Hocam da ifade etti: Tunus'a gittiğimiz zaman her tarafta Osmanlı eserlerivar. Ama Mısır'a gidin görebilecekmisiniz. Nasır bir tek Türk eseri bırakmamıştır. M. Ali Paşa camisi dışında. Biz aslında Arap dünyası olarak altın çağımızı yaşıyorduk, 1517 yılında bu Türkler geldi bizi geri bıraktı, bu Arap ders kitaplarında da Mısır ders kitaplarında da böyle geçer. Mısır resmi söylemi içinde de yer etmiş olan resmi bir meseledir. Burada karşılıklı olarak Türklerle Araplar birbirlerini öteki yerine koydular. Şimdi bunu aşmamız lazım. Bunun aşılması için tabii daha müsait bir ortam mevcut yani en azından bir takım çabalar var. Mesela, iki tane örnek vereyim. Bir tanesi Marmara üniversitesindeki enstitüyü biliyorsunuz. İslam coğrafyası ile ilgili çalışmalar 1980'lerden beri devam ediyor. Ortadoğu Balkan Araştırma Merkezi İsmail Bey vefat ettikten sonra da varlığını devam ettirdi aslında.

- **-Ali Engin Oba Bey:** Kapandı maalesef
- Birde Ankara üniversitesinin Afrika Araştırmalar Merkezi var. Afrika'dan çok sayıda öğrenci getirdiler. Hatta Arap dünyası ile ilgili geçen hafta bir toplantı yapıldı. İlk çalışmalar, Sayın Büyükelçi de orada ders veriyor, yüksek lisans düzeyinde. O yüzden bu çalışmalar devam edecek. Ama önümüzdeki dönemde bizim mutlaka yapmamız gereken şeylerden bir tanesi oturup bu tarihimizi, ortak tarihimizi yeniden yazmak. Çünkü bu tür şeyleri yapmadığımız sürece çok geriye gitmeye gerek yok. 1970'li-1980li yıllarda yazılan kitaplara bir bakın yeni Türk dış politikası ile yazılan kitaplara bir bakın, Araplar nereye konuluyor. Aynı şey Arap dünyası için de geçerli, bir takım ortak komisyonlar kurmak ve Tunus'tan da başlamak en doğrusu, çünkü en sorunsuz olanı orası, en fazla okuma oranı Arap dünyasında Tunus başta geliyor. Bir ortak tarih komisyonu kurarak, nasıl Yunanlılarla falan yapıldıysa, Fransızlar Almanlar nasıl ortak bir tarih kitabı yazdıysa, oturup beraber bunu yapmakta bir fayda var diye düşünüyorum. Ortak film yapımları, belgesel çekimleri, yani sosyal medya, internet sürecinde kuşkusuz çok daha önemli hale gelen ortak internet siteleri ve multimedya siteleri hazırlanması önemli. Bir de tabii Türk filmleri.

Muhammet ADİL

Sadece dışişlerini kast etmiyoruz. Üniversitelere de bakmak lazım bu konuyla ilgili çünkü üniversitelere çok iş düşüyor, muhakkak genç uzman yetiştirmek gerekiyor. Tunus'a Cezayir'e

Irak'a gönderelim. Arap dünyası yalnızca Ortadoğu değil, Körfez veya Suriye meselesi de değil. Arap dünyası çok geniş,o nedenle özellikle Kuzey Afrika'ya da uzmanlar gerekiyor. Yani bunun hem ekonomik hem siyasi hemde kültürel etkisi var, medeniyet bağlantılarını da ihya etmemiz gerekiyor. Bu uzmanların başka bir önemi daha var; şu anda Türkiye o bölgeye Afrika'ya bir kapı açıyor. Ama Türkiye'nin etkisi olması gerektiğini düşünüyorum. Bunun da bir stratejisi olması gerekiyor, yani devlet stratejisi olması gerekiyor. Şimdi Arap Baharı özellikle Tunus, yani bu istikrarsızlık iç savaş mı getirecek nasıl dönüşecek? Yani aslında çok konu var, buna neden Arap Baharı deniliyor veyahut ayaklanma mı? Gerçekten burada büyük sorunlar var. İnsan hakları dramı, diktatörlük ve fakirlik var. Yani gerçek bir zulüm var ama Tunus devlet imajı güzel olduğundan o zulüm görünmüyor. Ama hapishanelerde belki binlerce insan var. Tunus'un yarısı ve özellikle de aydınları ya hapiste ya mülteci. Ama önceki rejimler iyi bir propaganda yaparak, anteparantez iyi diplomasi yaparak ve bu durumu örtbas etti. Belki de Tunus'un bizim bölgemizde olmamasından, diplomatik ağırlığının çok olmamasından, bölgede fazla duyulmadığından medya da fazla ilgilenmedi. Bu çabalarda Fransa'nın da büyük payı var. Fransa'nın bu şeyleri kapatmak için hem ekonomik hem de siyasi gücünü kullandı.O nedenle aslında Abidin'i son gününe kadar Fransa yani Sarkozy destekledi. Fransa mecbur kaldı biraz önce bahsettiğim bu değişime. Yani dış politikasına bakıldığında, bizim Tunus'ta artık Fransa'nın dostları ve Fransanın kültürü şu anda depoda, emin olun bu kesin.

Şu andaki hükümet içinde Cumhurbaşkanı'nın hatta mevcut sol partilerin bile -farklı bir yapısı var- çoğu Fransa'nın dostu, Fransız kültürü etkin, ama Türkiye'ye de sevgi potansiyeli var. Aslında bunu Türkiye'nin fark etmesi ve değerlendirmesi lazım... Türkiye'nin biraz iyi değerlendirip, faydalanması gerekiyor.Ş u anda Siyasi ağırlığı, ekonomik ağırlığı, kültürel vs. kullanarak çalışmalarına Tunus'tan başlaması gerekiyor. Tunus'u merkez olarak, hem Kuzey Afrika hem Batı Afrika'ya da çok önemli bir strateji yapması gerektiğini düşünüyorum.

Tunus'taki uzmanlar şu anda İngiltere ve Fransa'dan döndü. Son 7 ayda, 115 sivil toplum örgütü kuruldu. Yine son 7 ayda da en az 16-17 stratejik araştırma merkezi kuruldu. Bu sayılar (çokluk itibarıyla) belki sizin için önemli değil, ama Tunus için önemli.Şu an 128 siyasi partimiz var. Belki enflasyon olabilir ama olsun. Ama o insanlar hasret gidiyor. Zaten seçimlerden sonra 4-5 parti kalacak. Türkiye yanımızda olursa bu süreç daha çabuk geçer. O nedenle Türkiye'ye çok önemli bir görev düşüyor. Şu anda Suriyedeki, Mısır'daki olaylarda Arap baharı neden durakladı. Bunu iyi değerlendirmemiz lazım, bence tek sebep İsrailin güvenliğidir. Mısır'daki yarım bir devrimdir. Tam devrim gerçekleşecekken dış mihraklar devreye girdi ve Orduyu kullandı. Azınlıklar adına bazı olaylar çıkarıldı. Suriye de aynı. Suriye rejimi de 40 yıl boyunca İsrailin güvenliğini sağladı. Yarın Suriyeye demokratik bir rejim gelirse bu İsrail için tehdit oluşturuyor. Filistin bakacak olursak, Heniyyenin Türkiyeden sonra hemen Tunusa gidiyor. Bundan sonra da Filistin önemli bir politika aracı olacak. Daha önce de sembolik bir destek vardı, ama şimdi Sivil toplum konuya sahip çıktı. Tunus-Libya birleşmesine gelince, bu konu çok önceden temelleri vardır. Ancak bunun erken bir şekilde medyaya yansımaları faydalı bulmuyorum. Ama stratejik bir bakış olarak olması gerektiğini düşünüyorum.

Selçuk KORKUT

- Çok kompleks bir şey Arap Baharı.Arap alemi ve bize komşu Arap alemi sadece komşu değil kardeş... Dolayısıyla Arap âlemiyle çok yönlü bir şekil alması, tabiatıyla iyi bir gelişme olduğunu zannediyorum. Her şeyden önce sayın konuşmacılara teşekkür etmek istiyorum.

Gelişim veya bahar konusunda istikameti gösterdiler. Tunuslu kardeşime teşekkür etmek istiyorum.

Ben 3,5 yıl Cezayir’de sefirlik yaptım. Görevim dolayısıyla biliyorum. Tunus Arap âleminin en aydın köşelerinden biridir ve tabiki Tunus aynı zamanda bizimle ilgileri bakımından da hem Osmanlı izi hem sevgisi esasında vardır. Bu Cezayir’devardır. Kuzey Afrika’davardır. Tabi bunun bir nedeni temas deniz yoluyla olmuştur. Yani bir uzak ülke olarak bakıldığında Osmanlı yani bir rüya bir araya gelmiş Osmanlı’nın gücüyle kişiliklerini bulmuşlardır,öylederKuzey Afrikalılar. Ve İspanya’ya karşıda tabii mukavemetin gücünü sağlamıştır. Bu bakımdan orada izler çok önemlidir. Ve hakikaten çok uzun süre uzak bir diyar gibi görmüşüzdür, bu yanlıştır ve ben gittim çok hoşuma gitti orada geçirdiğim 3.5 yıl Cezayir’de de,Tlemsendeki izler çok önemlidir. Tunus’ta da öyle. Şimdi Arap alemi çok komplekstir. Arap âlemini kolay kolay rasyonelize etmek mümkün değil. Şu anda da ele avuca sığmaz tarafı vardır. Arapların uluslaşması zor bir konu. Arap alemi diye bir kavram var. Bizim Orta Asya birlikteliğinden daha kuvvetli. Onun yanında Din var. Ve bunu kendilerine ait farz ediyorlar. Yani onlar dinle birlikte yaşıyorlar ve bana da Tunus büyük elçisi mesela orada “Kur’an öğlen akşam” dinlenir, bu ‘benim için bir müzik’ gibidir” derdi.Dinin böyle bir yeri vardır. Arap âleminde onu da işin içine katmak gerekiyor. Şimdi böyle bir ortamda demokratikleşme var mı demokratikleşme ne dereceye kadar gerçekleşebilir, kısa vadede ne getirir meselesi var.O açıdan ve bugünkü durumu genel tablo olarak mütalaa ettiğimizde bu sivil bir girişim midir; yoksa yeni bir istikrarsızlık dönemi midir? Bu gibi sorular akla geliyor. Batılı yorumcular bunu (Arap baharını) Orta Doğu’da yeni bir istikrarsızlık gibi görüyorlar. Bunu da hesaba katmamız gerekiyor. Dolayısıyla bir tür müphemiyet hâsıl oldu. Bu müphemiyet ne derece lehtedir. Arapların en başta lehindedir. Ne dereceye kadar bizim gibi komşuların lehindedir. Bunun üzerinde de durmak gerekir.

O açıdan ben bu hareketin Tunusla başlamasını tesadüf sanmıyorum. Çünkü Tunus aynı zamanda hem batıyla çok yakın, hem Burgiba etkisi de var. Siz zaten zikrettiniz onu.Burgibadan bahsedilmesi lazım.Şimdi tüm bunları hesaba katmak lazım.

Fazla konuşmadan bir sual yöneltmek istiyorum değerli Sayın Tunuslu kardeşimize.Yani bu durumun sonuç şekli nasıl, şimdi Libya ile birleşme çıktı, şimdi bu yeni durum Orta Doğu’da sorunlar bakımından; yani ArapFilistin-İsrail sorunu ve diğer sorunlar, mesela İran (mezhep çaktışmaları sorunu)bakımından ne gibi imkânlar açıyor ve birdesakıncaları var mıdıracaba?

- Muhammet ADİL

- Büyükelçimiz özellikle Türkiye uzmanı meselesinden bahsetti, işte bu Arap Baharının sahneye çıktığı an belki sizin için ilginç gelebilir. Bizim Arap entelektüelleri Arap medyasında böyle yorumlar da çıktı. Aslında bu Arap Baharı, Türkiye’nin baharından da etkilendi. Yani siz bahsettiğiniz 10 yıl... Ben şahsen 1992’ den beri Türkiye’deyim, buradayım. 1992’den beri Türkiye’yi biliyorum. 1995 -1996–1997 dönemlerinde de, 2002’den önce de Türkiye’yi çok iyi biliyorum. Bugünkü Türkiye’yi de çok iyi biliyorum. Kasım 2002’den sonra Türkiye’nin baharının geldiğine inanıyorum. Türkiye’nin baharı o gün başladı. Onun neticelerini de görüyorum. O baharın mevcut Arap Baharına da çok etkileri oldu.

Bunu söylüyorum çünkü bize ümit verdi, psikolojik olarak da çok önemli bir desteği olduğu için söylüyorum. Türkiye’yi yanımızda gördük. Türkiye, artık sadece Batı istikametinde

gitmediğini gördük. Şimdi biz bunu Türkiye'ye gelip Türkiye'de gördük. Yanımızda bunu net olarak söylüyorum. İnanıyorum ki bu yalnızca benim düşüncem değil, birçok Arap entelektüeli de aynı şeyleri söylüyor. Arap medyasında da yazılıyor, bu nedenle böyle pozitif bir bakışla Türkiye çok önemli görülüyor. Son 10 yılda Türkiye'yi daha yeni keşfettik. Daha önceleri, bir komşu olarak görülen Türkiye ile ortak tarihimiz ve ortak medeniyetimiz vardı, Türkiye ile Tunus arası 2 saat 20 dakika olmasına rağmen ben Brüksel, Amerika, Brezilya'yı Türkiye'den daha yakın daha önce hissediyordum. Türkiye bizimle yeni bir sayfa açtığı için şuanda bize çok yakın geliyor, biraz önce de söylediğim gibi biz Türkiye'yi ortağımız olarak görüyoruz ve böyle olmasını istiyoruz. Her alanda. Bu nedenle Türkiye'nin artık çok pozitif bir imajı var bu pozitif imajı iyi geliştirmesi gerekiyor. Biraz önce bahsettiğim gibi Türkiye'nin lobi oluşturması ve strateji geliştirmesi gerekiyor.

Türkiye ile ilgili son 10 yılda herkesin gözünde güzel ve iyi bir imajı var. Ama bu sadece duygusal düzeyde kalmamasın, açılım ile bu duygusallığı projelendirmek gerekiyor. O zaman stratejik ortak oluruz. Son bir yıldan beri tabii özellikle de Arap Baharı ile başlayan süreci ve bazı noktaları Türkiye tam iyi okuyamadı, ama hemen telafi ediyor. Türkiye'de de yeni yeni Ortadoğu uzmanları yetişiyor, Ortadoğu uzmanları TV programlarına çıkıyorlar. O noktayı iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Nasihatleri de dinleniyor, bazen Mısır, Tunus, Libya ve farklı ülkelerden dostlar da gelerek fikir alışverişinde bulunuluyor. Biz dinliyoruz. Allah'a çok şükür, şu an artık Türkiye'yi yanımızda görüyorum.

- Katılımcı sorusu

- Aslında ben başka bir noktadan bir açıklama beklemiştim. Yani bunu da sormuştum ama ben Türk dış politikası derken sadece Türk ve Orta Doğu politikaları değil, Türkiye'nin Amerika ile İsrail'le, İran'la yani ilişki içerisinde olduğu ve son dönemde Türk dış politikasını gerçekten etkileyen -Arap dünyası dışındaki omuşumlarla olan ilişkileri-Arap dünyasında tarafından nasıl algılanıyor?

- Muhammet ADİL

- Anladım. Tabi muhakkak o tartışma da var, yani bir kısım Arap entelektüeli Arap-Türk açılımında Türkiye'nin politikasının arkasında ABD mi, İsrail mi yoksa başka bir gücün ya da şeyin olup olmadığını tartışıyorlar. Tabi bu bir tartışma olarak kalıyor, bunu tartışanlar da azınlıkta kalıyor. Genel bakış Türkiye'nin iyi bir şey yaptığı. Diplomaside de yaptığı, Arap ülkeleriyle iyi ilişkileri olan bir dışişleri bakanının olduğu ve genelde iyi diyalog kurduğunu sanıyorum. Yeterli değil, daha fazlası olmalı ama genelde herkes Türkiye'nin kendi öz politikasını uyguladığına inanıyor, yani öyle görüyorum.

- Soru: NİHAT YURT

- Ben de sosyal medyanın Arap baharını nasıl etkilediğini sormak istiyorum; Sosyal medyanın Arap Baharındaki rolü ne oldu, bu anlamda dışişlerinin rolü, dışişleri etkin bir biçimde sosyal medyayı kullandı mı?

- Çağrı ERHAN

- Geçen yıl Trablus olayları olmadan evvel Ekim ayında Japonya’da bir toplantıya gittim. Onların güzel bir ‘Asya Pasifik Çalışmaları Merkezi’ var, üniversitesi var.Genel olarak sosyal medyanın ele alındığı bir toplantıyaMısır’dan bir bayan katıldı. Bakın daha Aziz kendini yakmamış, daha olaylar başlamamış ve bana daha o zamana kadar hiç duymadığım bir takım facebook adreslerindenbir sunum yaptı. Biz Mısır’da muhalefet olarak böyle örgütleniyoruz. Niye, gayet basit çünkü gazetede sansür var, TV devlet televizyonu, devletin onaylamadığı Mübarek’in onaylamadığı yahut da Tunus’ta Bin Ali’nin onaylamadığı hiçbir şeyin TV’ye çıkmasına imkân yok. Ee ne yapacaksınız? Bugüne kadar Suriye’de görüyorsunuz. İran’da da görüyorsunuz. Türkiye’nin güneydoğusunda da görüyorsunuz. Gittiğiniz zaman her tarafta çanak anten var niye çünkü dinlemekten bıkmış millet o tek taraflı yayından, çanak anten yoluyla dünyanın çeşitli yerlerinden başka kanalları dinliyor ama ne yapıyor ?burada etkileşim yok interaktif bir durum yok karşı tarafı dinliyor memnun oluyor. Şimdi de internetin yaygınlaşmasıyla beraber o güne kadar baskılanan siyasal anlamda fikir-ifade özgürlüğüne sahip olmayan bütün gruplar özellikle genç jenerasyon, işte o sokaklarda Tahrir’de halı varlar,oturuyorlar değil mi böyle. Yerlerde sürükleniyorlar. İşte onlar, yerde sürüklüyorlar. Onlar Kaddafi’nin adamları.Mısır’da işte devrim aslında tam yerleşmedi Arap Baharımıdır nedir oturmadı.Bunun mensupları çok ciddi anlamda bunu kullandılar ve gerçekten çok başarılı oldular.Mesela SMS, devlet iletişimi kestiğinde güvenlik güçlerinin de iletişimini kesmek zorunda kalıyor. İkincisi facebook. Bunun sayesinde yapılan zulümların Dünyaya aktarılması mümkün oldu. Ben Tahranda böyle bir gösteriye şahit oldum. Polis müdahale etti. Ama kısa zamanda oradaki görüntüler facebooktaydı, akşam haberlerinde de cep telefonu aracılığıyla CNN haber bülteninde yer aldı.
- 1981’de Hafız Esat, Hama ve Humus’ta 20 bin insanı katletti, tanklarla uçaklarla katletti.Aylar sonra insanların haberi oldu.. aylar sonra.. ve hiç birinin de görüntüsü uluslar arası medyaya falan yansımada, yalnız biz biliyoruz. Orada bir patlama olduğunu, fakat bir taneHumus fotoğrafı varmı?Hiç bir şey yok, yok edildi. Bugün olan hadiseyi anında görüyoruz. Oysa hem birbirleriyle etkileşim açısından;**hem**diğer Arap dünyasını paralel şekilde harekete geçirmek açısından **hem de** uluslararası camiayı bir anlamda yanına getirmek açısından bu etkili bir şekilde kullanılmış. Türkiye meselesine gelince, bu işi devlet eliyle götürürseniz ters teper.Çünkü işin doğasında zaten sivil toplum mantığı vardır. Devlet eliyle siz bir sosyal medya projesi vs. yaparsanız bu ters teper, niye çünkü resmi politikadır. Ama bunu hissettirmeden yapmanın yolları var. Bu demek değildir ki devlet çeşitli imkânlarını vs. kullanarak bir takım sivil toplum örgütlerini, bu konuda çalışmalar yapan”think-tank”, hatta üniversiteleri falan yönlendirmesin, bu yönlendirmelerin çeşitli yolları vardır. Şimdi kamu diplomasisi koordinatörlüğü diye bir yer var biliyorsunuz. Mesela onun üzerinden bu tür işler yapılabilir. Ama kalkıp da bizzat kamu diplomasi koordinatörlüğü bu işi yaparsa, üzerinde de TC. Dışişleri yazan bir web sayfası üzerinden bu yapılırsa bunun hiçbir anlamı olmaz. 1990’lı yıllarda ve 2000’li yılların başında –Sn. büyükelçiler bu konuyu bilir- mesela Dışişleri Bakanlığı kitap basıyor, Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından, O dönemlerde Yunanistan’la çok vuruşuyoruz. 1998-1999’da Abdullah Öcalan’ın Kenya’daki büyük elçilikte yakalandığı zaman. Durmadan Yunanistan aleyhine kitap basıyoruz onları köşeye sıkıştırmak için, sonra o kitaplar binlerce, Avrupa’da üniversiteye, kütüphaneye vs gönderiliyordu. Fakat devlet resmi yayını olduğu için onları birçok üniversite kütüphanesi raflara dahi koymuyordu. Depoda bekletiyordu. Sonradan anlaşıldığı bu devlet eliyle yapıldığı zaman kimse dikkate almıyor. Ama bunu” think-thank”ler üzerinde yaparsanız, sivil toplum üzerinden yaparsanız kuşkusuz daha büyük etkisi olur. Arap dünyasında Türkiye’ye sempati ile bakan bir lobi

oluşur. Türkiye'ye lobiye öyle menfi anlamda kullanmıyorum, çünkü bizde öyle bir pejoratif manası var. Tam tersine Türkiye'yi sevenler grubu, ortak çıkar odağı oluşturmak mümkün olabilir.

- Soru: İlyas YALÇIN

- Çağrı Hocam'a bir sorum olacak. Bu süreçte hem Arap dünyasındaki değişim sürecini baltalamak için hem de Türkiye'nin rolünü baltalamak için Türkiye bir sıcak çatışmaya dış güçler tarafından sokulmak istenebilir mi? Böyle bir tehlike var mıdır?

- Çağrı ERHAN

- Ben konuşmam esnasında dedim ki resme de biraz büyük bakmak gerek. Ondan sonra soru cevap kısmında bakarız demiştim. İşte o soru geldi. Şimdi arkadaşlar aslında bütün bu yaşananları yani Orta Doğu'da yaşananları da dünyanın başka yerlerinde yaşananları da küresel güç mücadelesinin bir yansıması olarak değerlendirmek mümkün. Nasıl bu küresel güç mücadelesi bu? Dünya tarihinde böyle kırılma noktaları var. Kırılma dönemleri var. Bu kırılma dönemlerine biz "*başat güç değişimi ve dönüşme dönemi*" diyoruz.

Bütün göstergeler ortaya koyuyor ki 21. Yüzyılın ortasında Amerika artık dünyanın hegemon gücü olmayacak, iktisadi göstergeler bunu gösteriyor. Amerika'nın içinde bulunduğu durum bunu gösteriyor. Batı dünyasındaki genel istikrarın yanı sıra topluca yani Avrupa'da ve Amerika'da bir iflas söz konusu. Ama bizzat ABD artık iktisadi yapının askeri gücünü devam ettirememesi gibi bir durumla karşı karşıya görüyor ve öyle gidiyorlar, görüyorsunuz. Peki kim bu rolü devralacak? Herkes diyor ki; Çin devralacak. Yükselen güçlerin başında Çin geliyor. Onun arkasından Hindistan geliyor. Rusya eski gücünü kazanmaya çalışıyor. Ve bunlar arasında da bir başat güç mücadelesi söz konusu, o mücadelenin en fazla görüldüğü alanlardan bir tanesi de bu Ortadoğu coğrafyası. Bu coğrafyanın kendisine ait hususiyetleri sebebiyle. Bir sürü sebebi var ama birkaç tanesini söylemek yeterlidir. Dünyada ispatlanmış mevcut petrol rezervlerinin yüzde altmış beşi burada. Bunun yüzde otuz beşi Hürmüz Boğazından geçiyor. Dünya pazarlarına sevk edilirken Dünyanın önemli su yolları burada Babil, Mendep Boğazı, Hürmüz işte Cebel-i Tarık, Kızıl Deniz ve işte İsrail burada. İşte bunları böyle koyduğunuz zaman Amerika tarafından hala önemini devam ettiriyor. Benim gözlemlediğim bu bölgede ciddi bir sıcak savaş ihtimali var ve bu sıcak savaş yaklaşıyor. Ve ben bu savaşın, kendinin iç dinamiklerinden ziyade bu bölgede böyle bir çatışma çıkartılmak istendiği için çıkacağını düşünüyorum. Bütün göstergeler de yavaş yavaş bizi buna doğru götürüyor. Nedir, bölgede bir bloklaşmaya söz konusu. Öyle kolaycılığa kaçarak bu bloklaşma öyle hani Sünni Şii –Şii Sünni arasında bir blok, hayır öyle bir şey yok. Amerika ve Batı'yı sevenlerle, Amerika ile Batı'yı sevmeyenler.

Yani, şimdi ki başat güç ile bir sonraki başat güç arasında ve onların vekilleri arasındaki mücadele. İki tane blok var. Bir taraftan Suudi Arabistan ve Körfez ülkeleri, aslında bugün itibarı ile bu Kaddafi'nin falan filan devre dışı kalmasıyla, sonra Arap Birliği'ni tamamen domine eden Suudi Arabistan artık Körfez'in parası. Arap Birliği ve Suudi Arabistan, bunlar batının ABD'nin bölgedeki şubesi rolündeler. Öteki taraftan İran işte, şimdilik Suriye de Rusya'nın bölgedeki şubesi gibi hareket etmeye çalışıyorlar. İşte bunların yanında başka bir takım ülkeler de var; Mesela Irak dediğimiz zaman Irak'ın bir bölümü İran'a yakın bir bölümü de Suudi Arabistan'a yakın. Yani Sünniler ile Şii'ler ayrımı orada ortaya çıkıyor. Yada Lübnan

dediğimiz zaman Lübnan Hizbullah'ı İran'a yakın ama Lübnan'ın Hariri ailesi Suudi Arabistan'a yakın. Dolayısıyla orada da bir ayrışma var. Böyle bir ayrışma içinde Türkiye çoktan kararını verdi: Birincisi, bölgede hiçbir şekilde sıcak çatışmanın içine girmek istemiyor. Yani bu konuda kendisine bir saldırı olursa, o çerçevede bir meşru müdafaa hakkı olur vs. ama bunun dışında bölgesel bir sıcak çatışmanın içerisine girmeyeceğini gösterdi, ifade etti. Diğer taraftan bu oluşum içerisinde Batı'nın yanında olduğunu, Batı'nın çıkarları doğrultusunda hareket edeceğini eylemlerle gösterdi. Bu eylemlerin sonuncu halkası Malatya'ya yerleştirilen radardır. Çok net, çünkü bu bir NATO projesidir. Türkiye bir NATO üyesidir. Ama geçmişe gidersen bu bir Amerikan projesidir. 2001 yılında Amerika bu füze savunma sistemini Türkiye'ye yerleştirmek istemişti ama biz dedik ki o tarihte NATO içerisinde yaparsanız olur. NATO içerisinde getirdi radarı Türkiye'ye yerleştirdi. Bu bir saldırı aracı değil, kuşkusuz bir savunma aracı ama bölge ülkeleri açısından bunu nasıl algılandığına bakarsanız daha farklı bir mana ortaya çıkıyor.

İkincisi Türkiye tabii Suriye'deki pozisyonu ile çok net bir şekilde Arap dünyasında Suriye'nin karşısında olduğunu ortaya koymuş oldu. Silahlanma meselesinde, bu yaklaşmakta olan sıcak çatışmanın önemli göstergelerinden birisi. Suudi Arabistan 2011 yılı içinde toplam 80 milyar dolarlık silahlanma anlaşması yaptı. ABD ile geçen hafta 30 milyar dolarlık silah alımına başladı, bunların arasında F-15 savaş uçakları var, saldırı uçakları var, hava savunma sistemleri var. Amerika'dan aldıkları bu silahların yanı sıra Almanya'dan 8 milyar dolarlık Leopard tank alma anlaşması yaptı Suudi Arabistan. Bahreyn ve Katar toplam 250 milyon dolarlık silah alım anlaşması yaptı. Yine Amerikalı şirketlerle. Katar'da pilot başına düşen uçak sayısı, pilot sayısından fazla. Yani korkunç bir durumla karşı karşıyayız. Suudi Arabistan'daki Prens Sultan hava üssünü Amerikalılar son 5 yıldır Katar'a taşıdılar. Şimdi Ebu Ubey üssü bölgedeki en büyük Amerikan üssüdür. Katar da Ebu Ubey yakınlarında Bahreyn'de bir Amerikan deniz üssü var onu takviye etmeye devam ediyorlar. Yani o civardaki gemileri, oralardan lojistik destek alıyorlar bu silahlanmada apaçık gösteriyor ki İran'a karşı söz konusu olacak bir harekâtın içinde Suudi Arabistan gibi ülkeler yer alacak, faydalanılacak. Bunun tarihsel olarak örnekleri var, tek bir şey söyleyip bitireceğim dün o sizin söylediğiniz soruyla ilgili çok önemli bir gelişme oldu. Amerikan savunma bakanı CBS TV'de bir açıklama yaptı dedi ki "Hürmüz boğazı bizim kırmızı çizimizdir." Yani Hürmüz boğazının kapatılmasına asla müsaade etmeyiz bundan tam 22 yıl evvel Ocak 1980'de Amerikan başkanı Jimmy Carter Kongre'ye yolladığı yıllık mesajında, daha sonra 'Carter Doktrini' diye de anılacak bir mesaj gönderdi, o zaman demişti ki "Basra körfezi bizim için hayati çıkarı haizdir. Yaşamsal çıkar alanımızdır" dedi. 1980 Ocağında. Eylül 1980'de de Irak İran'a saldırdı. Dünde Banetta dedi ki Hürmüz Boğazı bizim için önemlidir. Bu gün tabii Irak'ın İran'a saldırma gibi bir şeyi yok. Saddam Hüseyin 1980'lerin piyonuydu, bugün bölgede vezir olmaya çalışan Suudi Arabistan var, bu da dikkatinize sunulur.